

Redacțiunea Administrațiunea
Tipografia:
BRAȘOVU, piața mare Nr. 22
Birourile de administrație:
Brașov, piața mare Nr. 22
Inserate mai primărie în Viena
Indoiferă Moss, Rosenfeld & Vögel
(Otto Moss), „cervil, Schalk, Alois
Horná I. M. Dukes, A. Oppel, J. Don-
nerberg" în Suipenta: A. V. Gul-
berger An'on Moss Eckstein Bercat:
in Frankfurt: G. L. Dams; in Ham-
burg: A. Steiner.
Prețului inserțiilor: o seriă
garmondă pe o colônă 6 or.
și 80 or. imbra pentru a pu-
blicare. Publicări mai dese
după tarif și învoială.
Reclame pe pagina III-a o
sereă 10 or. v. a. sau 80 ani.

GAZETA TRANSILVANIEI.

ANULU LIII.

„Gazeta” are în fă-care di.
Abonamente pentru ANSTRO-UNGARIA!
Pe unu anu 12 fl., pe șee- luni
6 fl., Pe trei luni 3 fl.
Pentru România și străinătate:
Pe unu anu 40 franci, pe șee-
luni 20 franci, pe trei luni
10 franci.
Se prenumără la tôte oficiile
postale din țara și din afară
și la dd. colectorii.
Abonamentul pentru Brașov:
la administrațiunea, piața mare
Nr. 22, etagiul I.: pe unu anu
10 fl., pe șee- luni 5 fl., pe trei
luni 2 fl. 50 or. Cu dușul în
casă: Pe unu anu 12 fl., pe
șee- luni 6 fl., pe trei luni 3 fl.
Unu esemplar 5 or. v. a. sau
15 bani.
Atâtú abonamentele câtú și
inserțiunile suntú a se plă-
ta înainte.

Nr. 273.

Brașov, Joi 6 (18) Decembrie

1890.

Din cauza sf. sârbătorii de mâne, diarul
nu va apăre până Vineri sêra.

Brașov, 5 Decembrie v. 1890.

De când cu conferența Sașilor
din Iunie a. c., care, precum scim,
a modificatú programa națională
sâsescă în direcțiune îngăduitoare
față cu cei dela putere, nu potú
sê mai scrie foile sâsesci ceva în
contra pornirilor de maghiarizare,
fără ca foile unguresci sê nu le
impute, că se abatú dela cărarea,
pe care a pășitú „Sachsentag“-ulú
din Iunie a. c.

Inzadarú se silescú foile sâ-
sesci a dovedi, că atitudinea concili-
antă a Sașilor nu-i împedecă pe a-
ceștia de-a critica uneltrile de ma-
ghiarizare continuate de guvern, căci
foile unguresci susținú morțișú,
că după ce programa patriotică sâ-
sescă a recunoscutú îndreptățirea
ideei de stat și a limbei statului, Sașii
nu mai au causă de a se plânge
în contra maghiarisării.

Foile din Clușiu au criticatú
din acestú punctú de vedere chiar
și atacurile îndreptate de cătră
presa națională sâsescă în contra
proiectului de lege pentru „Kis-
dedovuri“ alú lui Csaky, și nu pu-
țină silință își dau acum diarele
sâsesci de a dovedi, că opozițiunea
lorú este leală și îndreptățită.

În numărulú sêu de Mercuri,
„Sieb. Tageblatt“ publică o co-
respondență din Brașov, care ase-
menea voescé sê motiveze opozi-
țiunea, ce o facú Sașii din Bra-
șovú amintitulú proiectú de lege.

Presă sâsescă, dice correspon-
dentulú, nu se opune proiectului
de lege pentru asilurile de copii
numai în mânia lui „Kolosvár“,
ci pentru-că în casulú de față nu-
este iertatú sê tacă. Se pôte că
cei dela putere nu vorú lâsa a fi
conturbați prin nimicú în urmă-
rirea planurilor lorú de maghia-
risare. Aceștia însă nu pôte scuti
presa sâsescă de datoria de a
da expresiune indignării, ce a pro-
dus’o acelu proiectú de lege în
sînulú cetățenilorú nemaghiari din

țêră. Cei loviți trebuie sê facă totú
posibilulú spre a nu da vântú vês-
lelorú șovinismului, căci nu pôte
fi în viața publică pentru mino-
rități ceva mai prostú, decâtú ca
sê depună arma și sê stea cu mâ-
nile în sînú. Esperiența arată din
contră, că prin perseveranță și stă-
ruință curagiósă și minoritățile au
pututú sê delătore multe rele, sêu
celú puținú sê le micșoreze.

Ar fi lucrune înțeleptú, dice mai
departe, decă pressa sâsescă n’ar
continua de a-și spune fără rezervă
părerea asupra acelu proiectú de
lege. S’ar dice atuncú, că poporulú
sâsescú e tēmpitú și fără simțú. În
cei douē-deci de ani din urmă pe
poporulú sâsescú l’au ajunsú multe,
carú au trebuitú sê-lú iriteze, dér
iritațiunea sa a putut’o preface
în indignațiune numai o astteliu
de violare a sanctuarelorú fami-
lielorú, cum este aceea, pe care o
plănuiesc amintitulú proiectú de
lege. Presă sâsescă n’a pututú
și nu va puté nici în viitorú sê
nu dea expresiune acestei indig-
nării.

N’avemú nimicú de dîșú în
contra acestorú declarări în ce
privescú Kisdedovurile plănuite,
dér nu înțelegemú de ce se mun-
descú atâtú de multú cei dela foile
sâsesci spre a dovedi șovinistilorú
unguri, că, făcēndú opozițiá proiec-
tului de lege prezentatú de d-lú
Csaky, ei nu încetă de a fi cetă-
țenú leali și iubitorú de patriá.

Ar fi timpulú supremú, ca con-
locuitorii noștri sași sê recunoscă
odată, că numai unú singurú mij-
locú există spre a le face pe voiá
Ungurilorú dela putere, spre a do-
vedí înainte lorú neîndoiosú „iubire
de patriá“: sê se lase adecă
sê fiá maghiarisati necondiționatú
și cu tótá supunerea.

Din dieta ungerescă.

În ședința dela 15 Decembrie a die-
tei unguresci s’a desbatutú cererea Kul-
turegyletului ardelenescú pentru emisiunea
de losuri.

Kertelendy Béla, raportorú, arată sco-
purile Kulturegyletului și declară, că co-
misiunea petiționară aderăz din totú
suffletulú și din tótá inima la tendințele
Kulturegyletului și de aceea propune în
nume comisiunei, ca dieta sê predea
cererea Kulturegyletului ministrului de
finanțe cu însărcinarea, ca acesta sê fiá
cu deosebitá atențiune față cu ea.

Horváth Gyula: Mai întâi de tôte
voescé sê asigure pe deputați, că Kul-
turegyletulú este cu totulú inofensivú
față cu naționalitățile nemaghiare și că
scopulú Kulturegyletului este singurú
numai acela, de a conserva și de a apăra
națiunea maghiară în părțile acelea, unde
este periclitată. Oratorulú laudă abne-
gațiunea patriotică a societății unguresci
din Ardealú, arată „marea problemă, ce
o are Kulturegyletulú față cu ideia de
statú maghiarú“ și apoi începe a-și vër-
sa veninulú asupra pressei românesci din
Ardealú, dicēndú, că acēștia propagă ura
de rassă, ațită în contra „națiunei“, a
statului și a constituției. Apoi continuă
astfelú:

În fața acestei stări de lucruri eu
sciu bine, că noi trebuie sê primimú
lupta nu numai ca societate, după cum
s’a primitú până acum — pôte și din
causa slăbirei puterii guvernului și a
statului nostru, — ci lupta acēștia tre-
buie sê o continue toți aceia, carú sciu,
că Ardealulú este acea parte a țêrei,
care — după cum dovedescé istoria, a
fostú într’unú timpú uniculú asilú de scă-
pare alú libertății și alú tendințelorú na-
ționale maghiare pentru întregú terito-
riulú statului, și nu numai odată a suc-
cesú a reouceri libertatea și limba un-
gerescă din acēștia parte a țêrii. Trebuie
așa déră, ca țêra, precum și societatea,
sê impedece desmaghiarisarea acestei
părți a țêrei. Pe când maghiarisarea din
Ardealú este susținutá din elemosină,
pe atuncú legislațiunea maghiară a infi-
ințatú la Năsēudú o fundațiune națională
română, (sic!) ale căreia venite destinate
pentru scopuri culturale, suntú mai bine
de douē-ori așa de mari, de cum este
suma adunată prin creștării, societății din
Ungaria pentru susținerea rassei ma-
ghiare. Avera națională sâsescă, desti-
natá pentru propagarea culturai națio-

nale sâsesci, trece cu multe milioane peste
suma, de care dispune societatea ma-
ghiară în părțile ardelen. Cine ore ne-ar
puté acusa pe noi, că amú fi șovinisti,
și că tendințele noastre arú fi îndreptate
în contra rasselorú, oând noi numai atâta
voimú, ca totú cu aceaști măsurá sê ni se
măsuratú acelorú rasse, (!!!?) carú pôte nu tot-
deuna, ba pôte nici chiar în timpulú de
față nu suntú față cu noi așa leale în
luptă, precum suntemú noi față cu ele.

A sositú încă prea multú timpulú,
ca sê dămú Kulturegyletului ajutorú. În-
târziarea fiá-cărui anu, ca sê nu dicú a
fiá-cărui orá, ar fi spre mare pagubă nu
numai pentru „părțile ardelen“, ci pen-
tru întregú țêra, pentru întregú națiu-
nea.... Dieta sê dovedescă acum, că se
interesază din inimă de acēștia cestiune
și doresce ca guvernulú sê-și câștigue in-
formațiunú în timpulú celú mai scurtú
despre starea lucrului. După ce se va
face acēștia, voiú avé ocasiunea de a
arâta, care suntú cele mai corecte și mai
potrivite dintre ajutórele, ce le dá sta-
tulú în modú mijlocitú și nemijlocitú, și
pôte că atuncú se vorú puté lua dispo-
sițiunú, ca sê se ușureze povara, ce apăsă
societatea maghiară din Ardealú, fiindú
acēștia în interesulú întregi Maghiarimú.
(Aprobări).

Oratorulú dá a se înțelege, că în-
sê-și organele statului ar trebui sê ia în
mână conducerea Kulturegyletului. Elú
recomandă propunerea spre primire cu
adausulú, ca dieta sê provóce pe gu-
vernulú, ca până la finea anului 1891 sê
prezenteze unú raportú cu privire la
acēștia cestiune. (Aprobări în drépta).

Darányi Ignác recunoscé, că Kul-
turegyletulú împlinește și o problemă de
statú și de aceea cu dreptú cuvēntú pôte
conta la ajutorulú mijlocitú alú statului.
Oratorulú este convinsú, că ministrulú
de finanțe în raportulú sêu va scii afla
intențiunea dietei.

Beksics Gustav susține propunerea
lui Horváth accentuândú, că atâtú poli-
tica câtú și societatea maghiară, au fórte
mari probleme în Ardealú.

Beöthy Akos consideră acțiunea Kul-
turegyletului ca o acțiune de prima or-
dine, care are unú dreptú monarhicú

FOILETONULÚ „GAZ. TRANS.“

(3)

CUM VORBIMÚ?

Conferință ținutá la Ateneu, în 25 Noembrie,
de G. Ionescu-Gionú.

La Camerá: crede ore onorabilulú
preopinēntú, că amandamentulú sêu de-
layat într’o fraseologíá cocassă, va frapa
conștiința Parlamentului. Solennel, mais
pas fort.

La o visită, adecă la unú five o’clock,
unde — lucrú rarú! — se vorbesce pe ro-
mânesce. D-na A... vorbesce românesce
cu d-na B... Ah! ma chère madame, se
frayez cu d-na Z... jamais de la vie!

La Tribunalú, oh! la Tribunalú e de
spaimă!

Cine nu a vēdutú și nu a audítú pe
frunțașii noștri advocați, că începú în-
tâiu cu v. țările lorú pe românesce, și
apoi așa de-odată, fără ca nimicú sê-i
oblige o dau pe franțuzesce.

Bunăorá: eh! Domnilorú, și Demo-
lombe, și Laurent suntú mai multú de-
câtú explicitú în cestiunea care ne pre-

ocupă, ași puté dice tranchantú, da, tran-
chantú... et puis, Messieurs, pourquoi s’ar-
rêter a Demolombe?! montons plus haut,
allons aux sources, examinons lu base de
tout droit, le droit romain...

Er președintele după ce lú lâsă
câtáva vreme sê-și facă pofta pe fran-
țuzesce, ilú intrerupe pe românesce di-
cēndú: Maître X..., luați-o pe ro-
mânesce.

Maître X... adecă avocatulú suride
și începe sêu cu unú au reste, d-lorú ju-
decătorú, sêu acelu infam orú, franțuzesce
or, românesce decú sêu prin urmare, părăsit
care se lipescé tocmai ca filoxera vasta-
trix de tôte alineatele unui discursú judi-
ciarú sêu parlamentarú.

În armată; regulametele militare,
graiulú vorbitú este de asemenea in-
fectatú până la mēduvă de microbulú
franțuzismelorú.

Unú esemplu, dér tipicú. E o scenă
admirabilă, petrecutá în curtea unei ca-
sarme de călárași. Soldatulú Stan Sfâr-
lězú i-au venitú dela satú mama și tata.
Stau de vorbă, șeđuți josú, în curte.

Tatálú și fiulú vorbesce, muma tace, dér
din ochi, sôrbe pe fiulú sêu, înfășându-lú
cu privirea în nemărginita-i iubire ma-
ternă. Din partea cealaltă a curței se
apropiá don’ Sergentu. Stanú se scólă, ta-
tă-sêu se scólă, și bētrána mumă, strân-
gēndú-și zăbululú la peptú, se scólă și
dēnsa. Don’ Sergentú se uită fără sê in-
cline capulú și ajungēndú la Stanú, care
salutá, îi dice?

— Ai bouchonnat, Stane?

— Da, sê trăiți, don’ Sergentú: am
bouchonnat.

Sergentulú se duce; Stanú și pă-
rinții sêi ședú ér josú. Muma cu voce
blândă întreabă pe fiu-sêu.

— Stane maică, ce dișe?

— Mē întreabă de-am bouchonnat.

— Ce e aia, maică?

— Ee! și d-ta mamă; bouchonna-
giulú va sê dică ștergerea cailorú de
nădusélá c’un glomotocú de paiái.

Mama tace, dér în privirea ei se
mai citește, pe lângă iubire, și simțē-
mēntulú admirațiunei. Plēcá la satú acasă
și în curēndú tôte suratele și cumetrele

vorú afla câtú de deșteptú s’a făcutú
Stanú și cum a învățatú limba dela orași.

— Cândú o veni acasă, are sê ne-o
vorbescă, și-o sê vē mirați mare! d’asa
limbă boerescă.

Și într’adevērú, bouchonnajul va merge
la satú, unde nu va fi singurú, căci la
cea d’ântēiu potecă, va fi salutată de
ștregarulú de merci, care, lucrú ciudatú!
și-a pusú prin satele române unú m în
códă și se dice mersimú dumitale, cum
se dicea o dată bētrânesculú și frumosulú
multăminimú dumitale, „vere“ ori „frate“.

E de gróză cum leberații din ar-
matá și drumurile de fierú au impestri-
tatú limba de la sate, curată ca piriulú
de munte; cu atâtea și atâtea cuvinte
străine. Poetulú dice cu deosebitá drep-
tate:

Unde vinú cu drumú de fierú
Tôte cântecile pierú.

Și totuși cu tótá acēștia năpustire
peste limba română a franțuzismelorú
de acum, se găsescú scriitorú și vorbi-
torú carú, îndată ce simțú pe vērfulú
limbei gădilitura plăcutá a unui franțu-

față cu ori care alte societăți. Are dreptul monarchic chiar față cu societatea „Crucea roșie” și decât activitatea acestor două reuniuni ar veni în contra-țicere una față cu alta, oratorul totdeauna și în toate împrejurările ar da înțietate reuniunii de cultură maghiară. (Aprobări generale.)

Bartha Miklos Kulturgyletul este acusat de obicei cu aceea, că are scopuri maghiarizante și că urmărește tendințe agresive. Aceste acușări sunt neadeverate. — Se plânge apoi în contra tendințelor ultraiste ale Românilor ardeleni și țice, că societatea lor se paratistă este neîntreruptă nutrită, desvoltată și dusă în rătăcire din partea presei politice (Mișcare). Acastă pressă politică, cu toate că deja de 23 de ani s'a întâmplat încoronarea, consecuentă cutază a aminti de împăratul austriac, principe, tronă, coronă, der nici odată și nici cu-o singură ocaziune nu a amintit pe regele maghiar. (Mișcare). Pentru ilustrarea acestora oratorul cetese nisece pasage, ce țice, că le-ar fi luat din anumite țiare românesce și apoi continuă: Acastă stare de lucruri a dată nas-cere Kulturgyletului, ală căruia scopu nu este altul, decât a organiza societatea ungurescă din Ardeal și acastă societate maghiară organizată a-o pune în serviciul ideii de stat maghiar pe toate terenele. Scopul așadără nu este altul decât, ca partea țerei, ce este unită cu Ungaria politicesce, să fiă unită și în privința socială și culturală. (Viue aprobări).

Trányi Daniel în numele său și al soților săi de principii declară, că aderează întru toate la propunerea lui Horváth.

Wekerle, ministru de finanțe: Recunosce, că Kulturgyletul împlinesce o misiune nu numai culturală, ci și națională și tocmai de aceea cu dreptul cuvântu pôte conta nu numai la sprijinul societății, ci și la alți statului. (Așa-i! Așa-i!) Are dreptul de-a conta la acestu ajutoru pôte în mai mare măsură și cu mai multă înțietate decât alte asemenea societăți, deoarece Kulturgyletul împlinesce o misiune mai mare, mai grea și proporțională între împrejurări mai grele. Oratorul află corectă lucru a se ocupa cu acastă cestiune atât guvernul, cât și legislațiunea și de aceea se alătură cu plăcere la propunerea lui Horváth, ca guvernul până la finea anului 1891 să raporteze dietei despre acastă cestiune. Propunerea comisiunii petiționare, împreună cu a lui Horváth s'au primită, fără a se fi manifestată vre-o deosebire de vederi.

Audiența primarului Scholz.

„Czeška Pontica” scrie următoarele despre audiența ce a avut-o la împăratul primarul Scholz:

„După bună primire împăratul ceru esplucațiunii asupra pagubelor, ce le-au causat inundațiile, în Praga. Cu acastă ocaziune Monarhul își esprima regretele sale pentru nenorocirea, ce a lovit capitala Boemiei prin dărîmarea podului numit Karlsbrücke. Apoi atinse împăratul raporturile publice și politice din Praga și din reprezentanța orașului Praga, după care ajunse a vorbi și despre Cehii tineri. Pe când d-lu Scholz se pregătea de plecare, țice împăratul: „Ce voescu adecă Cehii tineri? Ei nu au nici unu program, ba, se pare, că nici ideia n'au, în ce pericolu voru aduce țera și poporul lor.” După aceea concediă împăratul pe D-nul Scholz grațios. Audiența a durat cinci minute.”

DIN AFARĂ.

Germania și Turcia.

Sub acestu titlu țiarul „Neue freie Presse” din Viena scrie între altele: În țilele trecute a apărut în țiarul oficial german „Reichsanzeiger” din Berlin, o declarațiune, în care se vorbesce de ore-cari persecuțiunii la cari se țice, că au fost espuși Armenii în Constantinopol. Fôia oficială germană declară de nefundate scirile răspândite în acastă privință de pressa germană și numesce pe Sultanul „unul monarchu blând și amic al Germaniei”; în realitate acastă declarațiune fôrte însemnată este unu răspuns dat uneltirilor rusesci. Ce-i drept ea este a se considera tot-odată ca o convenția a visitei împăratului Germaniei la Constantinopol, când Wilhelm II în contactu ce l'a avut cu Sultanul, din caracterul blând ală acestuia, precum și din împrejurarea, că cele mai însemnate funcțiuni la curte și în stat sunt încredințate Armenilor, s'a putut convinge de necesitatea faimelor, despre persecuțiunile, la cari se țicea, că au fost espuși Armenii la Constantinopol. În acastă declarațiune, vedem o îmbucurătoare schimbare de direcți a Germaniei, căci Germania nu prea au fost dispusă de a vedé, în existența Turciei, o necesitate pentru mântuirea păcii europene. La curte cât și în armată toți erau pe partea Rusiei, în Germania priviau cu indiferență la toate amenințările Rusiei în politica orientală și nu voiau a înțelege, pentru ce Austria se interesază într'atata de integritatea imperiului turcescu, er pe timpul răboiului ruso-turcu simpatia Germanilor erau mai mult pe partea Rusiei decât pe a Turciei. Apoi în congresul dela Berlin deși Rusia, vedându-se înșelată de politica lui Bismarck, i-a întors spatele Germaniei, cu toate acestea Germania la congresu a ruptă bucată de bucată din haina europeană a Turciei, împărțin-

du-le la unii și la alții. Bismarck recunoscu în urmă situația neplăcută în care ajunsese, și spre a eși din ea, er pe de altă parte spre a păstra pacea europeană, a creată tripla alianță, fără însă ca să renunțe la încercarea, de a întreține și cu Rusia bune relațiuni.

În fine cei din Berlin au recunoscut acum, că nici Turcia, nu este o putere de desprețuit, și că chiar pentru înșai poziția ce-o ocupă, va trebui să fiă totdeauna o putere de pace și aplecată de a sprijini politica de pace, căci ea este amenințată de același inamic, care își continuă și în timpul de pace înarmările sale în contra Germaniei și Austriei și că este de datoră Germaniei, ca conducătoare a alianței de pace, de a atrage cât mai multe elemente de pace, prin ceea ce se esplică și apropierea din timpul din urmă către Anglia și Turcia.

Școlile în Germania.

Țiarul oficial „Reichsanzeiger” scrie următoarele despre conferința școlară: „Continuându-se desbaterea asupra cestiunii ridicării instrucțiunii în gimnastică și a igieniei școlare, următoarele puncte fură aprobate de către majoritate. Impușinarea propusă a ôrelor de studiu, de peste săptămână, nu trebuie să aibă ca urmare o îmulțire a ocupațiunilor domestice. Strămătându-se în școlă ocupațiunea principală, se cere tot-odată a se face o îmbunătățire a metodei de învățământ. Pentru ajungerea la o mai bună metodă de învățământ și pentru a se împlini cele ce sunt a se pretinde dela învățatori și școlari, se notază ca inevitabile următoarele condițiuni: a) pregătire pedagogică a învățătorilor; b) o mai bună pozițiune a corpului învățătorului în toate raporturile din afară; c) mărșinirea numărului învățătorilor specialiști și mai multă responsabilitate a învățătorului de clasă, pentru desvoltarea corporală și spirituală a copiilor; d) cultivarea jocurilor și a exercițiilor corporale, trebuind a fi cele din urmă o ocupațiune zilnică, cu deosebire der întărirea și ridicarea instrucțiunii gimnastice și predarea acesteia pe cât va fi posibil, de către învățatori ai institutului; e) favorisarea îngrijirii corporale și împlinirea cerințelor igieniei școlare, precum și controlarea acesteia din urmă de către medicul școlii și instruirii învățătorilor și a școlarilor în principiile igieniei; f) predarea instrucțiunii în liberu (în afară de zidurile școlii) este a se promova în totu chipul atât pentru istoria naturală, cât și pentru geografia și istoria patriei.”

SOIRUL CALIL.

Din Viena se anunță cu data de 15 Decemvre, că Majestatea Sa a primit

mai multe personalități politice, între cari și pe Dr. Rieger. Chlumsky, Zeithammer ș. a. Cu Rieger a vorbit monarchul despre împăcare țicându: „Amicii pac-tului voru avé acum grele vremuri. Totuși sperezu cu firmitate, că opera, împăcării se va severși.”

Concentrarea Kulturgyleturilor maghiare ce s'a proiectat de către reuniunea școlară maghiară din Pesta, nu place nicidecum celor din Clușiu. Ei nu voru să fiă centralizați, deși sunt „mari patrioți”, și preferă mai bine a fi ei înșiși tari și mari Kulturgyletiști în Clușiu. Ce pricep cei din Pesta, ce pricepe Bánó Izset când țice, că maghiarisarea trebuie să se începă la Slavii, nu la Români, și că cestiunea română „pare” numai a fi grea. Nu înțelege der „Kolozvár” cum și cutază cei din Pesta a fi conducătorii privilegiați ai cauzei culturale maghiare? Credú ei că toate mergú ca în politică, ca să fiă conduse treburile în Ardeal de către privilegiații din Pesta, cari n'au nici cea mai mică ideie de trebuințele poporului ardelean? Șovinistiții din Ardeal s'au ales numai c'unu Kulturgylet și și pe acesta voiescu să li-l ia cei din Pesta. Asta-i prea mult și pentru cei mai aprigi unioniști și trebuie să se deștepte în sinul lor sêmțul de sine stătător, dorul de autonomie! — Der nu le va folosi nimic!

In comitatul Ciucului s'a pornit în luna trecută cercetare disciplinară în contra a doi notari pentru neglijința și defraudare. Pașaporte pentru România s'au dat în săptămâna trecută 18 pe câte 15 țile, și 108 pe câte unu an. Restanțele de dare facú 36,133 fl.

Defraudare. Notarul Eperjessy Mihály din comitatul Sélagiului a mâncat 4500 fl. din banii de dare și comunali, a dat apoi una din pintenți și a luat-o la sănătoasă.

Călătoriă cu velocipedul. Se scrie din Petersburg că căpitanul de stat major Killer Kraus va face o călătoriă dela Varșovia la Viena cu velocipedul, dela Viena va merge apoi la Stuttgart, Paris, Lyon, Marseille; el se va imbarca apoi pentru Algeria, de unde va călători din nou cu velocipedul. Căpitanul Killer Kraus voiesce să se asigure, decât velocipedul pôte înlocui calul în lungi călătorii. — „Mesagerul imperiului” anunță, că unu altu velocipedist rus a făcut în munții Caucasului călătoriă dela Wladikavkas la Tiflis și înapoi cu velocipedul.

Memorandul studenților universitari.

Sub acestu titlu cetimú în „Românul” de Marți 16 Decemvre, următoarele:

Peste câte-va țile Memorandul redactat în cestiunea ardelenă de studenții universitari va fi dat la lumină, pentru a puté fi cetit de toți aceia, cari se interesază de Românii de peste munți.

În același timp memoriul va fi tradus în mai multe limbi europene și trimis foilor și bărbaților mari din Europa, nu pentru a-i ruga să apere cauza română, ci pentru a le atrage atențiunea ca să caute a se convinge prin ei înșiși despre următoarele:

Esistă, de sute de ani, aici la gurile Dunărei și în văile Carpaților, unu popor, care a luptat în potriua a o mulțime de barbari. În acastă luptă el și-a păstrat limba și obiceiurile sale, s'a făcut pe fiă care și totu mai apt de menirea ce i-s'a încredințat de divul Traian:

Să fiă sentinela, sêmênță culturală aruncată în acestu colț al Europei de cuceritorii lumii de odinoră, de Români.

Urmașii divului Traian au și căutat să și împlinescă acastă menire.

zismu întripat, își mușcă buzele și omoră microbul între mâsele, — mai cu sêmă când mâsele sunt de peste Olt.

Pe acești vorbitori și scriitori dela acastă tribună și dela altele ale țerei noastre, publicul Ateneului ca ori-ce public român, i-a ascultat cu drag și cu românescă mândria.

Căci pe buzele unui vorbitor de frunte, de felul cărora mulți au suit scările acestei libere și răsunătoare tribune, ce limbă mai bine decât limba română pôte să intrunescă cuvinte în cari combinațiunea vocalelor cu consoanele să fiă mai sonoră, er bogăția și varietatea accentelor să 'mlădiă 'mersul voiei mai frumos și mai musical? Ce limbă pôte să fiă mai fericită cu calificativele sala spirituale ori pitoresce, cari coloră ori animă mai viu ideea? Și în fine ce limbă, mai cu prisos de cât limba română, pôte să dea oratorului o frasă care în aducăturile și'n mărșea ei isfățiare, să arete ideea cu toate legăturile podobe?

Se țicea la Roma când Forul ră-

sună de cântecul elocinței lui Cicerone, ca frasa acestui mare orator, se asemănă cu toga unei matrone romane, togă ale cărei cute cădeau, se prelungiau, se inclinau și se lasau ondulând cu o simetrie și cu o artă incomparabilă. Ôre, încisele și gerundivele frasei române, belșugul de legături cari servă drept puncte de trecere de la o propozițiune la alta, și relativele, cu măsură întrebuințate, nu îndreptășesc frasa română a cere și pentru densa ca potrivită firei și geniului său, comparațiunea cu toga matronei romane.

Noi, generațiunea tînără de scriitori și vorbitori, credemú că da. Credemú cu tăria, că limba română de astăzi, înăvuită cu cuvintele noue încetățenite în limbă, prin învoirea unanimă a poporului român, pôte să ne dea totu ce-i vom cere pentru rostirea lămurită și estetică a ideilor noastre fiă în scriere, fiă'n vorbire. Credemú, că de frumșetea și de comorile minunate ale limbei noastre cu toți ne vom convinge într'unu timp cu atât mai scurt, cât cu mai dese voru fi probele ce vom da despre aceste

frumșeti. Credemú în fine că, pentru a vorbi ori a scrie ori-ce pe românesc nu vom mai avé trebuință să mai alergăm nici la sburdalnică francesă, nici la limbele altor nêmurci.

Fericitú poporul, care se îndestulează cu ale lui și dintre-ale lui!

Pentru acastă îndestulare a poporului român cu ale lui și dintr'ale lui, a lucrat Ateneul în timpul de 25 de ani. Pentru Românismul în totu și'n toate, la totu poporul român din patru părți de lume, — pentru Românismul eternu ca și credința și nemuritoru ca viitorul au lucrat în Ateneu bătrânii, cari ađi la acastă serbare ne-au dat noue locuri de rivnită cîuste.

Cu tăria și cu entiasmul lor, cu unu cuvântu ne'nfrênat de iubire pentru țera și pentru sciința, primimú dela dênșii sânta sarcină ce ni-se încredințază. Și aci și pretutindenți, și acum și'n totdeuna, vom gândi și vom trăi, vom scrie și vorbi pe românesc pentru România!

O parte dintre ei însă, Românii din statul sfântului Stefan, sunt așa zicându, cu forța împedecați în dezvoltarea lor culturală.

Și fiindcă atunci, când e vorba de dezvoltarea culturală a unei părți însemnate a poporului român, trebuie să ne interesăm cu toții, cei cari suntem liberi să întindem mână celorlți asupra, împedecați în mersul lor tot înaintea, viitorii purtători de față ai României au crezut de a lor datorie să intervină, și să atragă atențiunea lumii culte din apus asupra celor ce se petrec în țera pretinsă liberală, în Ungaria.

Pentru acest scop s'a redactat memorandumul, care după cum a dîsîu d. Cristu Negoescu, este și ca fond și ca formă un cap de operă, memorandum, care se împarte în două părți.

Partea întâia trată despre vitalitatea poporului român, despre asupra-riile ce le-a îndurat în cursul de veacuri.

Trăinicia și aptitudinile pentru primirea unei culturi apusene a acestui popor se dovedesc în memoriu cu faptele istorice, cari nu pot fi puse la îndoială de nimeni.

A doua parte a memorandumului insistă asupra stărei actuale ale Românilor din Ungaria și Ardél.

Se arată cu culorile cele mai vii, într'o formă desvîșită, și cu o putere de convingere admirabilă, cum frații noștri au înțeles curențului sănătos, priitor progresului, ce a urmat dela marea revoluțiune francesă încôci: cum s'au pus pe lucru, și în scurtă vreme au ajuns să fiă ei purtători de lumină, dîr cum dela 1868 încôci, de când în urma dualismului au fost dați pe mîna guvernului ungueresc, ei sunt opriți în progresul lor, așa că adî cei dela București i-au luat înaintea.

Se arată nedreptatea justiției ungueresce, persecuțiunile, la cari sunt supuși Românii de dincolo și mai ales diariștii, se arată tôte manoperile guvernului ungueresc pentru a opri o parte ori ce avînt național, ori-ce mișcare culturală a fraților noștri de dincolo: cum s'a introdus limba unguerescă în școlile primare și secundare românesce, cum în gimnasia s'a introdus limba unguerescă ca limbă de propunere, cum acum în urmă vor să creeze asiluri de copii, în care copiii români chiar dela vârsta de 3 ani sunt duși în asiluri unde se învețe ungueresce, — și așa mai departe tot, fără a esagera însă nimic, fără a spune un cuvînt violent la adresa Ungurilor, cari de sigur nu merită să fiă cruțați cătuși de puțin.

Memoriul se termină printr'ună căldurosă apelă adresată tinerimei universitare din Europa și foilor, rugându-i ca în acest secol de înfrățire a popoarelor, să-și îndrepte privirile spre Românii din Ardél, opriți în mersul lor cultural de un popor asiatic, care ori că nu înțelege, că adî nu se mai pôte desnaționaliza un popor, ori că înțelege și totuși voiesce să o facă, două lucruri d'opotrivă condamnabile.

Noi atragem atențiunea lectorilor noștri asupra acestui memoriu, care în mișcarea culturală a Românilor, de sigur va rămîne pururea un act, despre care cu mîndria și bucuria ne vom aduce aminte întot-deuna.

Correspondența „Gaz. Trans.“

Clușiu, 1/13 Dec. 1890.

D-le Redactor! Concedeți-mi și mie vr'o câteva rînduri în cauza pretinsului „scandal“ teatral al tineretului român.

A fost lucru fără tact a susține în pressă, că tinerii români, cari prin înscriere dovedesc a fi maturi pentru universitate, ar fi neocpți, și a alarma publicul; fără tact a lucrat direcțiunea teatrului, când făcută atentă totuși a insistat pe lângă reprezentarea „Nunței din Valen“; n'a fost corect a

posta în teatru diferiți poliști și a sollicita prin această atențiunea publicului; a fost o neiertată greșelă a aresta în contra § 44 alu regulamentului pentru transgresiuni administrative 3 tineri și a-i dețin în decurs de 3 ore, după ce respectivii ca civi universitari sunt domiciliți în Clușiu, și n'au avut pricină de a fugi de aici; a fost lucru nehibzuit din partea lui Moldovan Gergely a face front față de opinia publică și de spiritul comun al societății românesce în genere și a presenta fără motive îndestulătoare piesa într'un vîmînt străniu, cu un cuvînt a lăuda piesa, și chiar decă ar ave motive plausibile pentru această, nu-și pôte aroga dreptul a dechiara o piesă de bună, care în orașe mari a cădută, ba care a fost ștersă cu desvîșire din repertoriul admisibil pentru societatea română.

Acești trei factori întregindu-se au provocat disens între două societăți, cari sunt după aspirațiunii, educațiune, socialitate și altcum eterogene, er legăturile destul de lăce pară a se fi chiar deslegat cu totul dînr'un incident de natură așa de neînsemnat.

De multe ori neînțelegeri mică produc efecte mari. Chiar întristător e, cum a putut contrabalansa o pretinsă iregularitate socială cugetarea și apretia-rea evenimentelor, fără conformitate cu ponderositatea lor.

Nu ținem de lucru corect ingerința publicului teatral într'o afacere, despre care se susține, că e transgresiune polițienescă cu amendă în bani macsimală de 20 fl. așa-dîr nu e corect a avisa poliști la executarea delogiarei unor scaune din teatru și a face așa mare svon, căci decă delogiarea ar fi fost justificată, ar fi cădută în competența dirigătorilor, er nu în a societății. Cu atăt mai puțin corect e a da caracter general dușmănos unei transgresiuni, și apoi a agita spiritele și a le imbecila cu unele suspiciuni și aluziuni necălite și nebasate.

Și cu tôte acestea s'a întemplat, că poliția a ordonat cercetare strictă. Aici er s'a procedat cu necorectitate, căci regulamentul politic (ordinațiunea din 17 August 1880) este basat pe verbalitate, publicitate și pe principiul pertractării finale, er nu a închisiunii (§ 2, 24, 26, 27, 29, 32.) Decă s'ar fi executat această, apoi nu ar fi fost ascultați tinerii în ziua primă câte unul, pe când ceilalți au suferit pe stradă frigt.

Ascultarea s'a început cu un incident neplăcut, căci apărătorul a protestat în contra aluziunii căpitanului. ca și când și bătrânii ar fi remonstrat în ori și ce mod, ce a avut de urmare, că căpitanul nici altcum nu prea curtenitor — l'a îndrumat la ordine, în contra căreia apărătorul n'a greșit!

După terminarea ascultărilor, apărătorul a accentuat influința păgubitoare a ațîțării pressei, provocându-se la Schäfte, revocă în memoria căpitanului insultele unei foi la adresa tinerilor, purtarea necorectă a directorului teatrului și susține, că transgresiunea citată în § 20 a unui regulament orășenesc, nu se mai pôte pedepsi după intrarea în vigore a legii XL din 1879 (§ 2—5), după ce statutul de sub întrebare este din 1876, er în legea nouă transgresiune pretinsă nici că se află.

A espus, că nici altcum nu obvine obiectivitatea §-lui 20, căci cine merge la teatru și capătă loc de ședut, are drept de a se distra în reprezentare până la fine, er a-ți manifesta neplăcerea, chiar față de persone în formele îndătinate la teatru, ai drept îndată ce faci parte din public; amintesc trei casuri întemplate chiar aici, în Clușiu, unde d. es. clicașii a două dive rivalizante au tractat teatrul cu pascuile, apoi cu cunun de cîpă, ouă elocite etc. pentru această nu s'au făcut imputări nimîni. Dice mai încolo, că manifesta-

rea neplăcerei din patea tinerilor n'a trecut peste marginele cuviinței, și s'a întemplat înainte de reprezentare, er după incident reprezentarea a început și a decurs în deplină ordine și fără nici o conturbare. Notăm aici, că chiar regulamentul teatral — acum nu este — din timpul absolutismului (ordinațiunea din 14 Noevre 1850 Nr. 454 § 6), opresce conturbarea ordinei „während der Darstellung“ (în decursul reprezentării.)

Decă dîră conchide apărătorul, nu pôte fi vorba de purtarea scandalosă sau lărmuitoare, când cineva, ca parte integrantă a publicului, prin strigări de „abzug!“ „jos cu ea!“ sau fluerături desaprobată cuprinsul stricăcios, nemoral al unei piese, er desaprobată a fost lipsită de manifestări ilicite, dușmănoase, ordinare, impertinente, și când n'a fost îndreptată nici în contra societății, ori a publicului maghiar, ci numai și exclusiv în contra piesei. Prin urmare nu este obiectivitate, dîr nici vină individuală, cu atăt mai puțin, căci toți tinerii au sperat până în momentul din urmă, că dîră directorul teatrului va lua piesa de pe repertoriu, dîr neîntemplându-se această, tinerii fără de a se organiza formal, au dat expresiune viuă și îndatinată față de atâtea încorectități și lucruri fără tact.

Apărătorul a cerut apoi achitarea.

Apărătorul n'a meritat dîr atacurile răntăcioase ale pressei maghiare, pentru că la rugarea tinerilor și chiar a unui părinte (advocat) i-a apărut. La această dînsul a fost îndatorat (regulamentul advocatului §§ 38, 47, 49 etc.) Este o neiertată mîrginire a drepturilor advocatiale al lui voi să-l împedec în exercitarea drepturilor sale, în espunerea convingerei sale și în liberul cuvînt (reg. adv. § 52) și așa cu greu se pôte legitima în casul de față onorea ce era s'o pătescă apărătorul, decă nu l'ar fi făcut atent chiar un comisar polițienesc, că și lui i se pregătise o surprisă ca și domnului Podoba.

Acestă surprisă, precum seim și precum am constatat deja cu indignare, a constat în aceea, că o droia de ungi au cutreerat două strade până ce au aflat locuința părintelui Podoba, ca să-i facă prin spargerea ferestrelor o pagubă de 20—25 fl.

Acestă dovadă de „înaltă cultură“ nu pôte fi justificată nici din acel punct de vedere, pentru că, fiind d-l Podoba între cei inculpați, publicului nu-i era iertat a anticipa judecata forului.

Este lucru străniu a vedea mai departe cum foile anunță, că sentința este gata și că 16 dintre cei ascultați la poliția sunt judecați la câte 5 fl. amendă, pe câtă vreme sentința din cestiune nici nu se înmănase încă respectivilor. Cum se pôte un asemenea lucru? Sentința nepublicată și neintimată ar trebui să fiă încă secretă oficios și totuși ea se divulgă!! Mare greșelă. Așa s'a întemplat și cu pretinsul delict prevădut în § 174 alu legii penale în afacerea „banchetului“, când s'a publicat prin tôte foile decisiunea pentru introducerea cercetării speciale, per longum et latum.

Anunțăm, că părintele Podoba a făcut arătare pentru violarea domiciliului său. La timpul său voi reveni la acest cas, precum și la judecata poliției, pe care de altmintealea foile maghiare de aici o consideră încă de prea blândă. După cum mi-se asigură, cu greu se pôte lua ca dovedită vina ce i o impută poliția părintelui Podoba.

Cato censori.

Procesul membrilor comitetului grănițesc.

În Nr. 269 alu „Gazetei“ am înregistrat o correspondență primită din districtul Năsăudului, despre procesul intentat de fondurile scol. centrale grănițesc din Năsăud în contra tuturor membrilor, cari au fost în comitetul acestor fonduri dela 1861 încôce, până la era cea nouă de administrare, adică până la venirea fișpanului Bánffy.

Seim, că acest proces s'a intentat în potrița membrilor din comitet pentru motivul, că dînsii au votat în decursul anilor felurite cheltueli anuale făcute în afacerile și în interesul fondurilor, cheltueli, cari — după tendințioasele afirmațiuni ale fișpanului și ale omenilor săi — au fost „fără basă și pe nedrept votate“, din care cauză ei ceru ca sumele votate să se refunda din partea acelor, cari le-au votat.

Fișcalul comitatensu Iakob Iános, ca reprezentant al fondurilor, a provocat pe toți membrii respectivi, cari sunt în viață, și pe ereții membrilor cari au murit, ca să plătescă aceste cheltueli votate de ei, începîndu dela anul 1861 și până adî. Membrii comitetului și ereții lor au făcut pașii de lipsă la minister, ca să sisteze această procedură ilegală, după ce cheltuelile votate atunci, au fost în decursul anilor aprobate de minister, dându-li-se absolutoriul pentru acei ani de gestiune, căci decă acele cheltueli ar fi fost votate fără de basă legală, ministrul trebuia să nu le aprobeze, — ci trebuia să le excepționeze atunci, er nu acuma după 10 sau 20 de ani. Ministrul însă în loc să sisteze acea procedură a ordonat urmărirea acelor membri pe cale judecătorească.

Acuma ni-se comunică, că terminul de pertractare s'a stabilit pentru ziua de 19 Decemvre n. c. la orele 9 a. m. când vor să se prezente toți cusașii înaintea tribunalului din Bistrița. Pentru suma de 1343 fl. 27 cr. sunt incusași 20 de inși, cari sunt în viață, — er ereditatea a 11 membri; pentru suma de 6476 fl. 81 cr. sunt incusași 17 inși în viață, — er la 8 ereditatea lor; și pentru suma de 2688 fl. 25 cr. sunt improcesuși 19 inși, — er la 6 ereditatea lor. La olaltă sunt 81 inși incusași pentru suma de 10,508 fl. 33 cr. cu procentele de 6 la sută socotite dela ziua începerii procesului până la aceea a achitării, precum și speșele enorme împreunate cu acest proces.

Vom vedea ce direpte va sci să facă în acest străniu proces tribunalul din Bistrița!

TELEGRAMELE „GAZ. TRANS.“

(Serviciul biroului de coresp. din Pesta.)

Budapesta, 17 Decemvre. În conferența episcopilor Primalele raportă asupra dorinței exprimate din locul cel mai competent. Stadiul, în care se află această cestiune obligă pe Episcopatul de a păstra deocamdată cea mai strictă discrețiune, deorece în urma intervenirii celui mai competent factor, o însemnată schimbare s'a ivit. În urma acesta în camera magnaților nu va mai fi nici o desbatere în afacerea matriculelor.

Edinburg, 17 Decemvre. Consiliul municipal a decis ștergere lui Parnell din lista cetățenilor de onore.

Roma, 17 Decemvre. Contrari scirilor răspândite, se asigură că Papa a avut numai o ușoră recelă. Fostul portar al ambasadurului Revertera, a aruncat cu petrii în trăsura acestuia, sfărîmă ferestrele și răni ușor pe ambasador. Atentatorul a fost arestat.

DIVERSE.

Cătă mîncă un francesu. Un statistic s'a amusat calculînd cătă consumă în calcul de mijloc un parisian în tôte viața lui. Din această statistică rezultă, că el mîncă 9000 chilograme de pâne, 5000 chilograme de carne, el bea 57 butoie de vin, 400 litri alcool, 100 litri de bere, și 100 de litri oțet. El mîncă apoi 11160 ouă, 800 chilograme de pesce, 900 chilograme de unt de lemn, 900 chilograme de sare, și 10,000 chilograme legume. Între altele fă-care locuitor din capitala Francei mîncă în decursul vieții sale: 3 capre, 6 prepele, 6 mierle, 6 iepuri sălbatici, 9 curcani, 18 poternichi, 18 gâșce, 24 rațe, 33 cio-cărleni, 78 porumbei, 93 iepuri de casă și 210 pui de găin.

Proprietar: Dr. Aurel Mureșianu.
Redactor responsabil interimal: Gregoriu Maior.

Cursul pieței Brașov

din 17 Decembrie st. n. 1890

Table with 2 columns: Item name and price. Includes items like Banca românească, Argint românesc, Pașteleon-d'ori, etc.

Cursul la bursa de Viena

din 16 Decembrie st. n. 1890

Table with 2 columns: Item name and price. Includes items like Renta de aur, Renta de hârtie, Amortisarea datoriei, etc.

Table with 2 columns: Item name and price. Includes items like Galbeni împărătesei, Napoleon-d'ori, etc.

PUBLICAȚIUNE

Spre scopul asigurării vectorării lemnelor de arși din magazinul orașenesc în curțile cumpărătorilor se es-

Reflecții au de ași așterne referitoare la oferte scripturistice provădute cu un timbru de 50 cr. celă multă până în 22 Decembrie a. c. înainte de prânz la 11 ore la oficiul orașenesc forestieral.

Condițiile de oferte se pot examina la oficiul orașenesc forestieral în decursul ărilor oficiose.

Brașov, 15 Decembrie 1890.

480,1 Oficiul orașenesc forestieral.

Numere singuratic din „Gazeta Transilvaniei” à 5 cr. se pot cumpăra în tutungeria I. Gross, și în librăria Nicolae Ciurcu.

Advertisement for „Krach“-ul mare!!! by New-York and Londra. Lists various silver and gold items for sale with prices. Mentions P. Perlberg's Agentur.

Rugăm pe domni abonați ca la reînnoirea prenumerației să binevoiască a scrie pe cuponul mandatului postal și numerii de pe fașia sub care au primit diarul nostru până acum.

Administrațiunea „Gazetei Transilvaniei.”

Mersul trenurilor

pe liniile orientale ale căii ferate de stat r. u. valabilă din 1 Iunie 1890.

Large railway schedule table with multiple columns for routes (Budapesta-Fredală, Brașov, etc.), train types, and departure/arrival times.

Nota: Numerii încadrați cu linii grise însemnă orele de noapte.